

УДК 336.711.65:339.924

О. В. Понеділко,
к. е. н., Академія муніципального управління

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті визначено оптимальну з точки зору підвищення ефективності та конкурентоспроможності на європейському рівні структуру банківської системи України.

Annotation. In the article the optimum is certain from the point of view the increase of efficiency and competitiveness at European level structure of the banking system of Ukraine.

Ключові слова: Банківська система, глобалізація, євроінтеграція, оптимізація структури, прискорений розвиток, фінансова стійкість.

Вступ

Євроінтеграційні наміри України внесли зміни до розвитку її економіки і зокрема до фінансової сфери. Суттєво ці зміни торкнулись розвитку банківської системи, яка є системоутворювальною ланкою фінансово-кредитного ринку. Суть цих змін проявляється у збільшенні присутності іноземних банків, необхідності імплементації норм банківського законодавства, чинних в ЄС, та європейських методів ведення банківського бізнесу у вітчизняну практику.

Для того, щоб забезпечити ефективне функціонування банківської системи України в умовах посилення євроінтеграційних процесів, необхідно дослідити особливості сучасного етапу її розвитку, дослідити вплив на її роботу іноземного капіталу. Усе це зумовлює актуальність розроблення проблематики ефективного розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх наукових досліджень.

Проблематика європейської інтеграції знайшла широке висвітлення в економічній літературі. Наукове обґрунтування інтеграційних процесів України наведено у працях таких відомих учених як: О. Білорус, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Долішній, Р. Кашпір, С. Кульпінський, Д. Лук'яненко, Н. Мікула, В. Мусіць, Ю. Полунєв, А. Ревенко, В. Сіденко, В. Сікора, О. Шаров та ін.

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку банківської системи України було досліджено такими відомими вітчизняними науковцями та практиками як: Алексєєв, О. Барановський, О. Вовчак, В. Геєць, О. Кірєєв, М. Козоріз, В. Корнєєв, М. Крупка, В. Міщенко, Т. Смовженко, В. Стельмах, І. Хома та ін.

Постановка завдання

Метою статті є: визначити оптимальну з точки зору підвищення ефективності та конкурентоспроможності на європейському рівні структуру банківської системи України.

Результати

Важливим для розвитку банківської системи та економіки України є залучення та вкладення довгострокових коштів. Однак, потенційні інвестори, в т.ч. населення, ще продовжують утримувати кошти поза реального економікою, тоді як у здоровій економіці такі кошти вкладаються у довгострокові активи. З метою залучення грошових вкладів населення на довгостроковій основі варто було б запровадити доларове хеджування довгострокових гривневих депозитів (основної суми боргу та нарахованих відсотків), що створило б можливості для більш широкого розвитку довгострокового кредитування.

В країнах ЄС кредитування бізнесу в сільській місцевості здійснюється переважно на базі кооперативних форм кредитування. Для України це могло б мати вирішальне значення. Законом України «Про банки і банківську діяльність» передбачено створення кооперативних банків. Зазначені банки могли б зосередитись на кредитуванні аграрного сектору, фермерських господарств, підсобних господарств громадян. Через низьку рентабельність таких операцій великі банки не зацікавлені у наданні таких кредитів. Водночас необхідно вдосконалити процедуру створення кооперативних банків, надавши кредитним спілкам статус кооперативних банків.

Важливим для банківської системи України є реалізація на практиці законодавства щодо організації формування і обігу кредитних історій, що могло б збільшити обсяги кредитування малого і середнього бізнесу, розширити попит на споживчі та іпотечні кредити.

Необхідно прийняти Закон про кредитну справу, внести зміни в Закон про Національний банк України, прийняти закони для окремих груп банків (іпотечні банки, інвестиційні, ощадні, сільськогосподарські та інші).

Важливою рисою розвитку банків повинні стати індивідуальні відносини з приватними особами, фірмами на різних стадіях, починаючи від ведення рахунків, виплати заборгованості, вкладів та депозитів, пенсійних вкладів, сплати комунальних платежів, інших послуг. Прийняття зазначених заходів дозволить забезпечити економіку необхідними ресурсами, знизити кредитні ставки, подовжити терміни кредитування.

У подальшому ринок фінансових послуг України буде все інтенсивніше розвиватись. Для того, щоби поспіти за ним, не втратити клієнтів, які можуть піти у філії іноземних банків, які володіють новими технологіями роботи з населенням, вітчизняні банки повинні змінити психологію відношення до фізичних осіб. Для цього необхідно працювати над підвищенням рівня обслуговування фізичних осіб. Адже в розвинутих капіталістичних країнах майже 80% прибутку формується за рахунок обслуговування фізичних осіб [2, с. 35; 4, с. 32].

Ще одним із ресурсів збільшення обсягів кредитування є ширше залучення коштів населення та коштів, які обертаються в тіньовому обігу, зниження кредитних ризиків, подальший розвиток іпотеки, лізингу.

Національний банк України повинен підвищити прозорість роботи банків в частині вдосконалення публікованої регулярної звітності банків і розкриття ними інформації про реальних власників. Розкриття інформації про реальний стан банку сприяє посиленню банківського нагляду, підвищенню довіри до банку. Перехід на Міжнародні стандарти аудиту дозволить підвищити прозорість фінансової звітності банків.

Зміцненню банківської системи сприятиме ефективна система банківського нагляду, раннє виявлення і попередження ризиків, здійснення нагляду на консолідованій основі, вдосконалення системи управління ризиками, корпоративного управління банків. Українським банкам необхідно опанувати стандарти «Базель-2», оскільки після переходу світових фінансових установ на «Базель-2», кредитні установи повинні мати сертифікат на відповідність «Базель-2».

Серед стратегічних цілей банківського нагляду можна виділити наступні [1, с. 11; 3, с. 20]:

- 1) Поетапне впровадження нагляду на основі оцінки ризиків;
- 2) Необхідність висвітлення інформації про діяльність банків для пересічних громадян;
- 3) Внесення змін в законодавство щодо визначення реальних власників банків, джерел походження коштів;
- 4) Підвищення рівня корпоративного управління в банках (встановлення жорсткіших вимог до призначення членів Спостережної ради банку);
- 5) Здійснення процедур нагляду на консолідованій основі (внесення змін до законодавства в частині можливості отримання інформації від материнських груп, холдингових компаній);
- 6) Забезпечення на належному рівні протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- 7) Поетапне запровадження Базель-2;
- 8) Міжнародне співробітництво в сфері банківського нагляду;
- 9) Підвищення кваліфікаційного рівня працівників банківського нагляду. і вважаємо, що для ефективної реалізації означених цілей необхідно відокремити службу банківського нагляду від Національного банку України в окрему структуру, що сприятиме забезпеченню стабільності банківської системи, виявленню проблем в діяльності банків на ранній стадії, своєчасному реагуванню з метою запобігання кризовим явищам в економіці, забезпеченню послідовності наглядових функцій, з урахуванням міжнародних стандартів, досвіду та практики. Національний банк України має зосередитись на грошово-кредитній, валютно-курсовій політиці, забезпечуючи стабільність банківської системи, проводячи рефінансування банків, беручи участь у банківському надгляді.

З огляду на потенційне посилення банківської конкуренції банківській системі України потрібно збільшувати рівень капіталізації, розвивати банківські технології, розширювати спектр послуг, забезпечувати високоякісне обслуговування клієнтів, надавати пріоритети інвестиційним операціям, закріпити діяльність універсальних банків поряд із збереженням спеціалізованих банків, ніші невеликих банків, розвивати конкуренцію. Водночас, розвиток банківської системи, її ефективність, залежить від рівня розвитку економіки країни, в якій вона функціонує.

Для забезпечення подальшого розвитку банківської системи та економіки в цілому необхідно, щоб діяльність банків сприяла збільшенню обсягів кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу, фізичних осіб, довгострокових інноваційних кредитів, іпотечного кредитування, зменшення процентних ставок на ринку кредитів.

Таким чином, для оптимізації структури банківської системи України, на наш погляд, доцільно здійснити такі заходи:

1. Відокремлення служби банківського нагляду від Національного банку України в окрему структуру з метою забезпечення ефективного нагляду за банківськими установами, підвищення довіри до банківської системи.
2. Вдосконалення роботи об'єднаних банків, які б представляли інтереси комерційних банків, надавали консультації, працювали над підвищенням кваліфікації банківських працівників, узагальнювали та розповсюджували банківський досвід, співпрацювали зі службою банківського нагляду. Створення інституції банківського омбудсмена, з метою підвищення авторитету банківської системи.
3. Створення умов для ефективного функціонування та розвитку спеціалізованих банків зі спеціалізацією за сферами бізнесу, кооперативних, муніципальних банків, які б сприяли розвитку регіонів, малого та середнього бізнесу, місцевих громад.

Для реалізації зазначених напрямків необхідно вдосконалити законодавчу та нормативну базу банківської діяльності в Україні для того, щоб банківські інститути функціонували у чітко визначених правових рамках.

Серед основних змін, які будуть характерними для банківської системи України в майбутньому повинні стати консолідація банків, оптимізація банківської структури.

Для реалізації вищеперелічених цілей необхідно ухвалити Концепцію розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції, що спрямована на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків, узгодивши її з іншими регуляторними органами та забезпечити її безумовне виконання.

Висновки

Для підвищення ефективності розвитку банківської системи України в процесі євроінтеграції пропонуємо:

Національному банку України, Уряду України, Асоціації українських банків, науково-освітнім закладам організувати робочу групу для розробки Стратегії розвитку банківської системи України на 2008-2012 роки з метою підвищення конкурентоспроможності банків в умовах євроінтеграції.

Національному банку України:

- ініціювати прийняття Закону України «Про валютне регулювання», що передбачатиме лібералізацію валютних відносин, сприятиме розвитку валютного ринку, конкурентного середовища;
- підготувати зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині щорічного внесення НБУ 20% свого прибутку до ФГВФО з метою збільшення суми відшкодування коштів вкладникам та поступового наближення її до еквіваленту європейських країн (20000 євро);
- забезпечити транспарентність своєї діяльності для більшої зрозумілості дій НБУ для суб'єктів ринку;
- забезпечити максимальну наближеність банківського законодавства до законодавства ЄС;
- удосконалити порядок реєстрації банків та видачі ліцензій на здійснення банківських операцій, привівши їх у відповідність з європейськими нормами;
- удосконалити методіку розрахунку економічних нормативів діяльності банків, яка б базувалася на багатомірному групуванні банків за інтегральними показниками розрахунку нормативів капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування, загальної відкритої валютної позиції, рентабельності, з метою відстеження ефективності функціонування банківської системи;
- запровадити методіку оцінки конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг на основі комплексного коефіцієнта, який є узагальненням коефіцієнтів активів, зобов'язань, власного капіталу та прибутковості банків, що дає можливість визначати рівень конкурентоспроможності вітчизняних банків;
- створити умови для відокремлення служби банківського нагляду від Національного банку України з метою забезпечення ефективного нагляду за банківськими установами та зосередженні діяльності НБУ на виконанні своєї основної функції;
- створити умови для ефективного функціонування та розвитку спеціалізованих банків зі спеціалізацією за сферами бізнесу, кооперативних, муніципальних банків, які б сприяли розвитку регіонів, малого та середнього бізнесу, місцевих громад;
- створити систему підготовки банківських працівників для впровадження Базель II;
- налагодити співпрацю з ЄЦБ з питань вивчення досвіду щодо ефективності застосування інструментів проведення монетарної політики;
- співпрацювати з органами банківського нагляду європейських країн з метою забезпечення реалізації Базельських принципів ефективного банківського нагляду.

Уряду України:

- послідовно реалізовувати політику, направлену на прискорений розвиток ефективної ринкової економіки з метою наближення до рівня життя європейських країн;
- створити сприятливі умови для залучення в Україну іноземних інвестицій;
- реформувати бюджетно-податкову сферу, направлену на детінізацію економіки, фінансування потреб, необхідних для розвитку регіонів;
- створити умови для ефективного розвитку фондового ринку;
- запровадити механізми участі Ощадбанку у ФГВФО для підвищення рівня довіри вкладника до банківської системи.

Асоціації українських банків, комерційним банкам:

- узагальнювати банківський досвід, запровадити систему всебічного професійного розвитку банківських працівників з метою наближення рівня їх кваліфікації до європейських стандартів;
- створити умови для ефективного функціонування окремої юридичної структури, за участю банківських установ, яка займатиметься інкасацією коштів та перевезенням валютних цінностей.

Асоціації українських банків:

- підготувати обґрунтування прийняття змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність», в якому було б передбачено функціонування банківського омбудсмена.

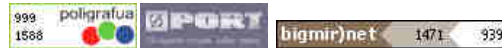
Комерційним банкам:

- реалізовувати стратегії, направлені на підвищення власної конкурентоспроможності.

Література

1. Вересюк А. Європа в очікуванні слияний и поглощений в банковском секторе / Вересюк А. // Банковская практика за рубежом. - 2003. - №2. - С.10-11.
2. Гладких Д. Особливості оцінки діяльності банківських відділень / Гладких Д. // Вісник НБУ. - 2006. - №10. - С. 33 – 39.
3. Губський Б. Європейський вектор інтеграційної політики України | Губський Б. // Економіка України. - 2003. - №4. – С.19-28.
4. Жуковська Г. Банківський омбудсмен: потреба сьогодення / Жуковська Г., Оленюк Р. // Вісник НБУ. – 2005. - №8. - С.32-33.
5. Европейский союз на пороге XXI века. [Ред. Ю. Борко].- М.: Эдит УРСС,2001.- 472с.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"